

Llibre dels feyts darmes de Catalunya - Gaspar Roig i Galpí

El *Llibre dels feyts darmes de Catalunya* narra la història del país des de l'arribada dels cartaginesos fins a la dinastia dels Trastàmara tot barrejant amb proporcions variables història, llegendes i religió. Tot i que no resulta tan elegant com la de les *Cròniques* o el *Tirant*, la prosa d'aquest llibre tampoc arriba al festival de castellanismes que vinculem amb l'etapa que anys enrere anomenàvem Decadència -un nom que ara hem decidit que fa lleig.

Avui dia, la lectura del *Llibre dels feyts darmes de Catalunya* resulta més aviat tediosa, tret d'alguna afirmació pintoresca, com ara quan l'autor sosté que Espanya (paraula que apareix amb aquesta grafia alternant amb la de Spanya) va ser poblada per Túbal, cinquè fill de Jàfet i per tant nét de Noè. També sobta llegir, en el capítol dedicat a l'imperi romà: “E ara devets saber que'n temps d'aquest emperador naix de les entranyes virginals de nostra dona santa Maria, que'n fo concebuda sense contracció del pecat original, lo nostro bon Senyor Jesuchrist.”. De fet, en aquesta crònica sembla tan rellevant la mort d'un rei com la del bisbe Narcís i el diaca Feliu. Però potser el fet més curiós el trobem a l'inici del capítol sisè, quan l'autor suggereix que el nom dels catalans deriva de la tribu dels alans i d'una altra -de la qual jo desconeixia l'existència- coneguda com els cats. Amb tot, a la *Història de Catalunya*, publicada als anys trenta del segle vint, els dos Ferrans, Valls Taberner i Soldevila, afirmen que es tracta d'un “resum sistemàtic i complet de la nostra història”

Malgrat que el còdex original no s'ha recuperat, se'n conserva una presumpta còpia de la segona meitat del segle XV, que l'historiador Roig i Galpí va presumptament localitzar l'any 1673. Sigui com sigui, el llibre està firmat per Bernat Boades (Salitja, 1370 – Blanes, 1444, tots dos a la Selva), sacerdot i rector de Medinyà i de Blanes, que va tenir una existència real i documentada. L'any 1873, el llibre va ser consagrat per l'edició que en va fer Marian Aguiló, a la portada de la qual consta com a autor “Bernat Boades, rector de Santa Maria de la vila de Blanes del bisbat de Gerona e del vescomptat de Cabrera”. Les històries de la literatura catalana de l'època no presenten cap dubte sobre l'autoria del llibre. A la del banyolí Josep Comerma, publicada el 1923, hi podem llegir que Bernat Boades “sentia la crítica dels fets i treballava per aclarir els embulls”.

Entrat el segle vint, l'editorial Barcino va començar a publicar el *Llibre dels feyts darmes de Catalunya* en cinc volums. El primer, aparegut el 1930, inclou un estudi

biogràfic sobre Bernat Boades i informa, sense entrar en detalls, que Marian Aguiló va arcaïtzar el llenguatge del text original, cosa que al lector li pot costar d'entendre. El segon volum va aparèixer el 1934 i el tercer el 1935. Interrompuda per la guerra, l'edició es va reprendre el 1948 amb el quart volum, que anava precedit per un advertiment i un llarg pròleg de Joaquim Coll i Alentorn (que amb els anys presidiria el Parlament de Catalunya), el qual, després d'un seguit de demostracions dignes de Sherlock Holmes, arribava a la conclusió que el llibre l'havia escrit al segle XVII el presumpte descobridor del manuscrit, Joan Gaspar Roig i Jalpí. Des de llavors, aquesta tesi ha estat plenament acceptada per la filologia, i el llibre es coneix com el pseudo-Boades, malgrat que en els darrers volums d'aquesta edició, i també en la que Barcino va reeditar el 1987, hi consta com a autor Bernat Boades.

A la notícia preliminar de l'edició de 1930, quan Bernat Boades passava per ser-ne l'autor, Enric Bagué hi escriu: "L'estil és pobre i el llenguatge de tan familiar esdevé excessivament casolà." En canvi a la *Història de la literatura catalana*, Martí de Riquer la considera "l'obra en prosa més important de la Decadència". Assagem una explicació: com a text del segle XV és pobre, però com a falsificació del XVII resulta notabilíssima. De fet, segons Martí de Riquer està escrita en una "prosa viva, matisada i prou singular lingüísticament", tot i que avui dia pocs lectors en gaudirien tant com ell.

Segons Martí de Riquer, doncs, el millor prosista català dels segles XVI, XVII, XVIII i part del XIX va ser Joan Gaspar Roig i Jalpí (Blanes, 1624-1691), un frare dels mínims, que és un orde que, tal com el seu nom indica, té vocació d'estar format per "els més petits del religiosos". Podríem pensar que si Gaspar Roig no va firmar la seva obra magna va ser per humilitat o per modèstia, per abandonar qualsevol satisfacció o ambició personal, però segons tots els indicis el va moure el patriotisme historiogràfic, ja que amb el *Llibre dels feyts* aspirava a fer valer les seves conviccions sobre el passat de Catalunya que aleshores –com ara– constituïa un element important en l'argumentació de les parts en conflicte.

Roig i Galpí va consagrar un gavadal d'hores a escriure amb l'estil que s'havia usat dos segles i mig abans. Els seus errors lingüístics, no gaire rellevants, van ser esmenats a la primera edició, la de Marian Aguiló, que per tant en va ser còmplice. Per tot plegat, la brillant impostura de Roig i Galpí no va ser descoberta fins al cap de 275 anys d'haver-se comès. En qualsevol legislatura, aquest delictes ja hauria prescrit. Al contrari que els farsants que es fan passar per qui no són –sigui el descendent d'una dinastia extinta o el supervivent d'una catàstrofe massiva–, ell va reeixir a amagar la

seva obra més important sota la figura grisa de Bernat Boades, a qui cita astutament en els seus propis escrits, i a qui en el mateix *Llibre dels feyts* adjudica altres obres.

La tasca de Joan Gaspar Roig i Jalpí ha guanyat amb el temps. Vist amb els nostres ulls, en aquests anys d'originalitats i de transgressions gratuïtes, el *Llibre dels feyts darmes de Catalunya* es revela no solament com una obra d'art, sinó més aviat com una heroïcitat, tant per l'esforç mantingut d'erudició com per la vocació d'anonimat, la prova de foc del desinterès personal. Tanmateix, el llibre, que inclou alguna –suposada– profecia i la –suposada– primera relació de la llegenda de les quatre barres no ha acabat sent un regal, sinó un préstec. El beneficiari, el sacerdot Bernat Boades, no va deixar gaires rastres del seu pas per aquesta vall de llàgrimes, però la seva discreció va ser recompensada de manera pòstuma. Gran part del que coneixem sobre la seva vida és un invent del seu *doppelgänger* Gaspar Roig, el qual en va arrodonir la biografia al final del llibre que va firmar amb el seu nom. Beneït Boades, que no va escriure mai res rellevant i que durant segles ha constatat com a autor d'un llibre cabdal -font bibliogràfica del Diccionari Alcover-Moll-, gràcies al qual disposa d'un carrer propi en més d'un municipi.